

ból figyeljük, akkor emelkedik csak ki a nyelvhasználat kérdése a magánélet és magánerkölcs kereteiből.

Persze, a nyelvtudósok feladata, hogy Kossa János könyvéről szakvéleményt mondjanak, hogy vitázzanak vele, ha szükséges. Egy-két, mondjuk a szó jelentésének körébe vágó megjegyzésem nekem is volna, például a Tükörfordítás című írásban említett „tudnivalóval megtalpalni” kifogásolásával kapcsolatban, hiszen a szónak (szókapcsolatnak) egy kis története is van a jugoszláviai magyar nyelvben. A rövidített tanfolyamokat nevezték nálunk a felszabadulás utáni években „gyorstalpaló tanfolyamoknak”, sokunkat tanítottak az első osztályokban ilyen tanfolyamot végzett (egyébként emlékezetesen jó) tanítók. Lehetséges, ennek a szókapcsolatnak az emléke jelent meg a *7 Nap* bírált cikkírója előtt, amikor éppen tanfolyamokkal kapcsolatban mondta (és idézőjelbe is tette), hogy a tanfolyam résztvevőit „talpalják” meg egyéb tudnivalókkal is. Más szóval, készítsék fel őket valamely munka elvégzésére, de nem akárhogy, hanem gyorsan. Mondom, ilyen, ehhez hasonló vitám nekem is lenne még Kossa János egy-két „helyreigazításával”, gondolatával. De aligha szükséges felelegetni ezeket. Legfeljebb azt kell még elmondani, hogy Kossa János könyvének olvasása után, bizony, magam is kétszer meggondolom (és megnézem az *Értelmező Szótárban*), ha valamit (szerintem fontosat) akarok mondani... Inkább, éppen a már emlegetett szigorúsággal kapcsolatban, Kossa János nyelvművelő módszerének meghatározójára kell még rámutatni.

Mint minden szakember, aki valóban komolyan gondolja a szakmáját, Kossa János is megfogalmazta nyelvművelői nézőpontját: „... ne ismerjünk el semmilyen más szabályt, csak azt, hogy mondanivalónk legyen könnyen érthető, sima, gördülékeny, hiszen végső fokon a nyelvtan és a nyelvhelyességi szabályok is azt szolgálják.”

A gyakorló nyelvűvelés — Kossa János könyvének értékei bizonyítják — eredményes és hasznos programja olvasható ki ebből a nézőpontból.

BÁNYAI János

ADY FINNÜL

Mit tehet a lektor egy nyelv tanítása és az illető nyelvet beszélők kultúrája megismerésének érdekében?

Nem lehet pontosan, tévedhetetlenül megszabni, hogy egy idegen, illetve első, második nyelvet főiskolákon, egyetemeken, munkásegyetemen tanító lektor milyen oktatási formákat, milyen módszereket alkalmazzon céljának elérésére. Még nem tudjuk, melyek az optimális, azaz maximális eredményt hozó utak, lehetőségek a nyelv megkedveltetésére,

elsajátításának megkönnyítésére, a nyelvet beszélők kultúrájának megismerésére. Próbálkozás, kísérletezés akad számtalan. Az egyik nyelv esetében, a nyelvet tanulók egyes csoportjainak az egyik módszer útnik célravezetőnek, a másik nyelv vagy tanulócsoporthoz esetében a másik. Az eredmény sok tényezőtől függ. Függ többek között a technikai eszközök, a különféle médiumok felhasználása mellett a lektor — mint leadó — felkészültségétől, alkalmasságától, munkaszeretetétől, lendületétől, türelmétől, esetleges fásultságától, kedvetlenségétől, viszont fontos tényező a tanuló mint felvevő is, mert a felvevő céljától, kedvétől, elszántságától, rátermettségétől, nyelvi képzettségétől, műveltségi, szellemi szintjétől, önbizalmától, bátorságának fokától, attól, hogy passzív vagy aktív nyelvtudásra akart-e szert tenni, függ a tanulás sikere, de attól is, hogy hányadik idegen nyelv a tanult nyelv, hány órában, milyen intenzitással tanulják. Mindezen kívül a siker még a számos lélektani és szociális tényezőtől függ, s nem utolsósorban attól, hogy milyen a tanulócsoporthoz létszáma, vannak-e közös céljaik, mióta tanulják az illető nyelvet. Mindezek már rég tudott dolgok! Nem árt azonban feleleveníteni.

A nyelvtanítás általános fordításellenességétől függetlenül — szerintem — többek között a fordítás is célravezető lehet a jó pedagógus kezében, különösen a nyelvi struktúrák és modellek elsajátítása után a haladó csoportokban, mert megkönnyíti a tanult nyelv szellemének, nyelvi jelenségeinek megértését, tudatosítását, fejleszti a szokincset. A fordítás sok nehézségbe ütközik. A legtöbb nehézség előtt a versfordítás áll, mert a szöveg és a „mögöttes tartalom” tökéletes megértését, a ki nem mondott, szavakba nem foglalt információk kibontásának készségét, magas fokú szemantikai és szemiotikai tudást, tájékozottságot követel meg. S mindezen az anyanyelvi legművészibb visszaadását is.

Ilyen figyelemreméltó próbálkozás a finnországi Joensuu Főiskola Finn Nyelvi Tanszéke mellett működő nyári magyar nyelvű tanfolyam haladó csoportja hallgatóinak kísérlete Ady 26 versének fordítására. Ezt a kísérletet mutatja be az *Egy magyar költő — Unkarilainen Runoilija — Ein Ungarischer Dichter — Ady Endre (1877—1919) 13 verse — Endre Ady 26 suomennosta — 13 Gedichte* (szerkesztette Szabó T. Ádám, segédszerkesztő Alanko Anna-Liisa, Joensuu Korkeakouluun Suomen Kieleten Laitos, Joensuu, 1978) című füzet.

A 26 finre fordított Ady-vers a kultúrák közvetítés, a nyelvgyakorlás „melléktermékeként” létrejött 120 versfordítás legjava — mondja a kötet szerkesztője, aki nyaranta Joensuuban tanítja a magyar nyelvet. Haladó csoportjában a magyar nyelvnek és kultúrájának olyan lelkes barátai vannak, mint Anna-Liisa Alanko előadóművész. Anna-Liisa Alanko magyar nyelven közölt dolgozatában így vall: „Kétségtelen, Ady megismerése számomra a múlt nyár — 1977 — legjelentősebb ismeretsége.” „Sokoldalú költő, metaforái eredetiek, nyelvezete rendkívül bőséges, gazdag. Sajnálatos csupán az, hogy Adyt Finnországban még alig ismerik.” Eino

Leino, a nagy finn lírai költő születésének 100. évfordulóján, 1978. június 6-án írja mindezt. (Jegyezzük meg, Eino Leinóról mi se tudunk túl sokat.) Adyt valóban kevesen ismerik Finnországban, aminek egyik oka nyilván az, hogy nehéz Adyt finnre fordítani, annak ellenére, hogy a magyar és a finn rokon nyelvek. A nehézségek nemcsak a nyelvi és stilisztikai sajátosságokból következnek, hanem abból az egyszerű tényből is, hogy a finn szavak hosszabbak, mint a magyar szavak, még az ősi szókincshez tartozók is. A finnben a tőszavak két szótagosak, a magyarban a több évezredes különélés szülte változások eredményeként egy szótagosak, pl.: veri vér, käsi kéz, talvi tél. A kifejezések is hosszabbak, pl.: menee sisään = bemegey, a magyar két szótagos szóval él, a finn két szóval, 4 szótaggal.

Ilyen és hasonló nehézségekkel kellett megküzdeni a hallgató-fordítóknak. A nem műfordítók, hanem csak nyelvet tanuló hallgatók a finn fordításban a vers szemantikáját és zeneiségét igyekeztek maradéktalanul visszaadni, „igyekeztünk Ady hullámhosszán mozogni” — írja a kötet szerkesztője.

A következő versek szerepelnek a kötetben: Sem utódja, sem boldog őse (2 fordítás), Új vizeken járok (1), A tűz csiholója (1), A Hortobágy poétája (2), Paul Verlaine álma (2), A fekete zongora (2), Áldásadás a vonaton (1), Tűnnek a lányok (2), Őrizem a szemed (1), Köszönöm, köszönöm, köszönöm (2), Az Eddig Ámene (2), Óh, fajtám vére (1), Üdvözlét a győzőnek (2).

A válogatás szempontja a fordítások viszonylagos sikere volt, nem Ady reprezentálása.

A fordítások között vannak különösen jól sikerültek is. Ezek nemcsak formai szempontból, hanem tartalmilag, hangulatilag is autentikusak, mint pl.: Erja Kontkanen: Unkarin pustan runoilija — A Hortobágy poétája, Anna-Liisa Alanko: Musta piano — A fekete zongora, Anna-Liisa Alanko Rokous junassa — Áldásadás a vonaton fordítása.

A fordítás gyakorlatának egyik előnye (talán fontosabb is, mint a fordítás sikeressége), hogy fordítás közben ilyen sajátos szemantikai tartalmú szavakkal ismerkedhettek meg a hallgatók: fenség, lidérces, kúnfajta, gatya, délibáb, csorda, káromkodik, pusztá, verejték-patak, és ilyen szemantikai láncokat tanultak meg hegedűs — hegedős — kobzos — regős — bárd; vén — vénülő; felfigyelhetek a szavak zenéjére is: f-e-k-e-t-e, z-o-n-g-o-r-a, É-l-e-t, t-é-p-i stb.

A finn mellett 13 vers német fordítását is közli a kötet. A verseket Czegi Wass Éva fordította, aki több évig élt a Mezőségben, az Ady-porta szomszédságában. Neki is vannak sikerültebb fordításai, ezek pl.: Paul Verlaine álma — Paul Verlaine's Traum, A fekete zongora — Das schwarze Klavier, Áldásadás a vonaton — Segenspendung auf der Bahn-

fahrt, Őrízem a szemed — Ich hüte dein Auge, Az Eddig Ámene — Das Amen des Bisher.

A kötetet magyar és finn nyelvű bevezető egészíti ki Ady Endre, a magyar költészet megújítója címen, majd közli Ady 1908-ban írt önéletrajzát is mindkét nyelven. A kötet végén a fordításokról szól ismét a szerkesztő magyar és finn nyelven.

A kis kötetet Gy. Szabó Béla kolozsvári művész fametszetei díszítik (Ady Endre, Ady szülőháza Erdmindszenten, Erdélyi táj).

A szép kiadvány a Joensuu Főiskola Finn Nyelvi Tanszékének támogatásával jelent meg.

PENAVIN Olga

A KONKRÉT ÉS VIZUÁLIS KÖLTÉSZET NEMZETKÖZI ANTOLÓGIÁJA

Antologija konkretne in vizualne poezije (szerk. Denis Poniž),
Mladinska knjiga, Ljubljana, 1978

A ljubljana Mladinska knjiga ifjúsági kiadó Kondor című sorozatának 176. könyveként némi késéssel, csak ez év márciusában jelent meg az 1978-as keltezéssel jelölt nemzetközi konkrét és vizuális költészeti antológia. Itt jegyezzük meg, hogy a ljubljana kiadó fenti sorozata a hazai és külföldi irodalom legértékesebb alkotásait népszerűsíti a fiatalok, főleg a tanulóifjúság körében. Denis Poniž irodalomtörténész, az antológia szerkesztője szerint ez a kiadói vállalkozás a Mladinska knjiga első komolyabb erőfeszítése, hogy a Kondor című sorozatban a legújabb költészeti törekvések is helyet kapjanak és ezzel együtt az irodalom-oktatásban, az iskolai programban is megjelenjenek. Szem előtt tartva az oktatási elveket, valamivel könnyebben siklunk el ennek a jelentős kiadói vállalkozásnak az egyik legnagyobb és legsúlyosabb elvi hibája mellett, amit abban látunk, hogy a szövegre épülő konkrét vizuális alkotásokat — pl. Apollinaire, Hlebnjykov, Ball, Cummings, Gomringer, Heissenbüttel stb. munkáit — kivétel nélkül szlovén fordításban közli, ami ellentmond e költészeti törekvés erőfeszítéseivel az univerzális nyelv felismeréséért, a nyelvhatárok eltörléséért.

Elsősorban az ifjúság számára készült gyűjteményről van szó. Ez abból is kiderül, hogy a szerkesztő egy teljes részt szentelt a konkrét és vizuális költészet előhírnökeinek és úttörőinek. A történeti áttekintésben főleg a francia képverset (Mallarmé, Apollinaire), az olasz (Marinetti, Belloli) és az orosz futurizmust (Hlebnjykov, Kamenszkij), valamint a fonopoetizmust (Ball, Isou) emelte ki a szerkesztő.

A könyv első részét alkotó történeti panoráma után a második részben a századunk ötvenes éveiben kikristályosodott konkrét, vizuális és